

მხარდაჭერით დაინიშნა ქუთაისის ვიცე-გუბერნატორად, მაგრამ, როგორც პოლიტიკურად არასაიმედო, მალე მოხსნეს და მეტეხის ციხეში ჩასვეს. 1906 წელს იყო თბილისის სათავადაზნაურო საკრებულოსთან არსებული საადგილმამულო კომისიის მმართველი. დიდ მუშაობას ეწეოდა საქართველოს ეკონომიკის აღორძინებისათვის. იყო გაზეთ "საქართველოს" ერთ-ერთი დამაარსებელი, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამგეობის წევრი.

ალ. ყიფშიძე იკვლევდა XIX საუკუნის საქართველოს ისტორიის საკითხებს. აღსანიშნავია ნაშრომები: "მთიულეთი 1804 წ." (ტფილისი, 1896), "ამბოხება კახეთისა (1812)" (ტფილისი, 1907), "დიდებული მესხეთი" (გორი, 1914), "მთის არწივი, შამილი" (ტფილისი, 1914) და სხვ.

ალექსანდრე ყიფშიძე ერთერთი პირველთაგანი იკვლევდა ქართველი ხალხის ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას, ქართველი ხალხის ანტიკოლონიალურ და ანტიფეოდალური ბრძოლის ისტორიას. ეწეოდა მთარგმნელობით მუშაობასაც.

დაკრძალულია ქართველ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა დიდუბის პანთეონში.

საარქივო დოკუმენტები

თურქეთში გადასახლებულთა (მიგრანტთა, მუჰაჯირთა) უძრავი ქონება შეძენილი არტანუჯისა და სოფელ ტანზინის (არტანუჯის უბანი) მკვიდრთა მიერ

აღწერა

(დოკუმენტი მოგვაწოდა ქუთაისის ცენტრალური არქივის უფროსმა სპეციალისტმა - ინგა ელიაგამ. თარგმნა - აჭარის საარქივო სამმართველოს მთავარმა სპეციალისტმა - მზია სურმანიძემ)

N	მყიდველთა სახელი და გვარი	შეძენილი უძრავი ქონება	მუჰაჯირთა სახელი და გვარი
1	აკოპ კონდიანი	სოფ. სხა ერთსართულიანი ქვის სახლი, ხილის ბაღით. ფართობი 1 დეს.	ალი ეფენდი სულეიმან ეფენდი ოღლი
2	პაპო შიმიშირიანი	სოფ. უნუსხევი ხილის ბაღი. 1 დეს.	შუქრი მუსა ოღლი
3	პეტროს აზოიანი	სოფ. იშკინარი ორსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით. 2 დეს.	მედეტ ალი ოღლი
4	კაზარ ან(პ)არჟანიანი	სოფ. სახრე ორსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით	ოსმან ახმედ ოღლი
5	სტეპან ლევანდიან	სოფ. მეცევილი ორსართულიანი ხის სახლი,....ხილის ბაღით, ფართობი 1 დეს.	მახმუდ მუსტაფა ოღლი
6	პეტროს კარტჩიან	სოფ. შავგულიარი ერთსართულიანი ხის სახლი, ხილისა და ყურძნის ბაღით, ფართობი ¼ დეს.	სულეიმან ჰუსეინ ოღლი
7	ანტონ მამაჯანოვი	სოფ. კაშუხტი(არ იკითხება) ორსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით, ფართ. ¼ დეს (არ იკითხება)	მუჰამედ მუსტაფა ოღლი
8	გაბრელ ბუიკიან	სოფ. უნუსხევი ორსართულიანი ხის სახლი, ხილისა და ყურძნის ბაღით, ფართ. ¼ დეს (არ იკითხება)	მუსტაფა დედე ოღლი
9	კრიკორ კომსოკანიანი	ორსართულიანი სახლი, ხილისა და ყურძნის ბა-	ალი დედე ოღლი

		ლით, ფართ. 1 ½ დეს. (არ იკითხება)	
10	მიკირტ გუკოსიანი ართვინის მცხოვ.	ორსართულიანი სახი ხილისა და ყურძნის ბა- ლით, ფართ. 1 ½ დეს (არ იკითხება) ხილის-ყურძნის ბაღი (არ იკითხება) ფართ. ½ დეს.	იბრაიმ დედუ ოღლი
11	მიხირ სარუხანიან	სოფ. არ იკითხება ორსართულიანი სახლი, ხილისა და ყურძნის ბა- ლით, ფართ. 2 დეს (არ იკითხება) ხილისა და ყურძნის ბა- ღი „კარშ-ბაღია,, ,ფართ. 1 დეს.	იაყუფ მამედ ოღლი
12	კაზარ ზაკორტიან	ორსართულიანი სახლი, ხილისა და ყურძნის ბა- ლით, ფართ. ¼ დეს (არ იკითხება) ხილისა და ყურძნის ბა- ღი „არკ-ღიბა,, ფართ. ½ დეს.	ქამილ არიფ რლი
13	ვართან კულუკიან	ორსართულიანი ხის სახლი, ხილისა და ყურ- ძნის ბაღით, ფართ. 1 ½ დეს. სათივე და ნაღია (არ იკითხება)	გენჯალ არიფ რლი
14	მარკოს მილიდჟიან	სოფ. სხა ორსართული- ანი სახლი, ხილის ბა- ლით, ფართ. 2 დეს. სათი- ვე (არ იკითხება), ხის წისქვილი	არტანუჯის მცხოვრები ისმაილ ეფენდი ჰაჯი მუსტაფა რლი
15	პაპო მაზმანიანი	ხილის ბაღი, ფართ. 2 დეს.	ბინაზ ქესკინ ბეგ კიზ
16	კარაპეტ სარუხანი- ნი	სოფ. უნუსხევი ხილის-ყურძნის ბაღი,, არხ(კ)-ბოინ,, ფართ. ½ დეს	ბინაზ ქესკინ კიზ
17	აღექსანდრე ბეკცა- ტუროვი	ორსართულიანი ხის სახლი, ცალკე ცხენ- სადგომით, სათივე, ნა- ღია, ხილისა და ყურ- ძნის ბაღით,, კანიოლი,, ფართ. 3 დეს.	ზაბით არიფ რლი
18	არუთუნ მინდონიან	ორსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით,	ბექირ იბრაიმ ოღლი

		ფართ. 2 დეს. სათივე, ნაღია (არ იკითხება)	
19	მილაზიმ სულეიმან მამედოღლი	სოფ. სხა ორსართულიანი სახლი, ხილის ბაღით, ფართ. 2 დეს. სათივე, ნაღია სოფ. ხარაული ერთსართულიანი ხის სახლი, ცალკე ხის სათავსოთი, ხილის ბაღით, ფართ. ½ დეს.	არიფ ოსმან ოღლი ამიდ აგნი ოღლი
20	პეტროს ბიულბიუ-ლიანი	სოფ. ხერთვისი ერთსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ფართ. ½ დეს.	მახმედ ოღლი (არ იკითხება)
21	ოვანე და მესპორ კურდარუთინიანები	სოფ. არ ჩანს ორსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით, ფართ. ¼ დეს. სათივე	იუსუფ ალი ოღლი
22	მარტიროს გაპრელი-ანი	ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ფართ. ¼ დეს. სათივე და ნაღია (არ იკითხება)	იბრაიმ ჰუსეინ ოღლი
23	არუთუნ ოსეპიანი	ორსართულიანი ხის სახლი, ცალკე ცხენის სადგომით, ნაღია, სათივე ორსართულიანი ხის სახლი, ზეჟერიას უბანში, ნაღია, სათივე	იუსიფ მამედ ოღლი
24	ზადიკ ქურთარუთუ-ნიან	ორსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით, ფართობი 1დეს. ნაღია ,სათივე, პიტუტყვის სადგომი	რეჯებ იბრაიმ ოღლი
25	ტატის კურდარუთუ-ნიანი	ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით. ¼ დეს. ნაღია, სათივე, აგრეთვე ხილის ბაღი ½ დეს.(დენუმი ან დონუმი (არ იკითხება)	იდრის იბრაიმ ოღლი
26	ურმულიანი	ოსართულიანი ხის სახლი სათივეთი	მუხამედ ხუსეინ ოღლი
27	გადჯი აკან მახჟეან(?)	ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ფართობი ½ დეს.და სათივე	მუხამედ ხუსეინ ოღლი
28	მიკირტ ანჟინიან(?)	ორსართულიანი ხის სახლი, ნაღია, პირუტყვის სადგომი	მუხამედ ხუსეინ ოღლი

29	აკოპ ჩიპლაგიან	ერთსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით. ფართობი ¼ დეს. და სათივე	მუხამედ ხუსეინ ოღლი
30	სააკ ტერ-კრიკორიან	ხის ცხენის სადგომი, სათივე. ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ფართობი ½ დეს. სათივე და პირუტყვის სადგომი	იუსუფ მამი ოღლი
31	პაპო მაკოიან	ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ფართობი ½ დეს. სათივე და პირუტყვის სადგომი	ჰუსეინ ოსმან ოღლი
32	ავეტის აკოპიან	ორსართულიანი ხის სახლი, სათივე და პირუტყვის სადგომი	ალი იბრაიმ ოღლი
33	ოვანეს მარკოსიან	ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ფართობი ½ დეს. სათივე და პირუტყვის სადგომი. ხილის ბაღი ფართ. 1 დეს.	ჰუსეინ მემედ ოღლი
34	გაჯი კრიკორ კაზარიან	ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ¼ დეს. სათივე და ნაღია ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ½ დეს. სათივე და პირუტყვის სადგომით	ასლი მამედ ოღლი
35	ოვანეს ესაელიან	ერთსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით, ფართ. 1 დეს.	ხალილ მამედ ოღლი
36	ნერსეს ნურიჯანიან	ორსართულიანი ხის სახლი, ხილის ბაღით, ფართ. 1 დეს. სათივე და პირუტყვის სადგომი	ალი ეფენდი მუდერის ოღლი
37	ვართან მუქელიან	ორსართულიანი ხის სახლი ხილის ბაღით, ფართ. ½ დეს. პირუტყვის სადგომითა და სათივეთი	სანი ახმედ ოღლი
38	კარაპეტ ოვანესიან	ორსართულიანი ხის სახლი, პირუტყვის სადგომითა და სათივეთი	მოლლა მუსტაფა საქიბ ოღლი

**ქუთაისის ცენტრალური სახელმწიფო არქივი, ქუთაისის გუბერნიის
მიწათმოქმედებისა და სახელმწიფო ქონების სამმართველოს
ფონდი №18**

ალექსანდრე ბუჭუას ძე მგელაძე
(1885-1925)

(საარქივო დოკუმენტი მოგვაწოდა ნაზი ნაგერვაძემ)

„მძიმეა ის ტვირთი, რომელიც კისრად უდვია საზოგადო მოღვაწეს და უკანასკნელთა შორის კი თავის დანიშნულებითა და პასუხისმგებლობით ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს პედაგოგიურ ასპარაზზე მუშაობის და კერძოთ სახალხო მასწავლებლობა.

თუ ეს უნდა ითქვას განათლების მუშაკზე დღეს, წარსულში ხომ ყველასათვის ცნობილია ის დიდი როლი, რომელიც ითამაშა სახალხო მასწავლებელმა ხალხის გათვითცნობიერებაში. ნარ-ეკლიანი იყო ის გზა მუშაობისა. ასწავლებელი გამოდიოდა მშრომელ გლეხთა შვილების აღმზრდელათ მაშინ, როცა გლეხის ოჯახიდან არც ისე ხალისით უშვედენ ბავშვებს სკოლაში და უკანასკნელ შემთხვევაში მასწავლებელი იძულებული ხდებოდა პედაგოგიური სახარება ეკითხა ურწმუნო მშობლებისათვის, რათა დაეჯერებია ისინი განათლების საჭიროებაში.

მასწავლებელი ერთ და იმავე დროს ბავშვთა ამღზრდელიც იყო და სოფლის ჭირისუფალი და მოსარჩლეც, როცა ბიუროკრატიული მთავრობის მოხელენი მუხრუჭს მოუჭერდენ დაბეჩავებულ ხალხს.

მიუხედავად ასეთი მძიმე პირობებისა, რომელშიც უხდებოდა მასწავლებს მუშაობა სოფლად, ის მაინც ცარ უდრკებოდა არავითარ დაბრკოლებებს და პირნათლად ასრულებდა მასზედ დაკისრებულ მოვალეობას.

და დღეს, როდესაც კაცობრიობის ერთი დიდი ნაწილი მოწმე გახდა საკაცობრიო უდიდესი იდეების განხორციელებისა, არ უნდა დავივიწყოთ ის, ვინც აქეთკენ მიუნათებდა გზას მშრომელ ხალხს; ეს იყო მასწავლებელი, რომელიც ფარვანასავით თავს დატრიალებდა მშრომელ ხალხს; კერძოდ ქართველი მასწავლებელი, თუ პირველ ადგილზე არა, მთავარ რიგებში იდგა, - არ ეპუებოდა შავრაზმელ დირექტორ – ინსპექტორთა მათრახებს და მკვეთრად მიაპობდა გზას ბნელ სოფელსა თუ ქალაქში. – და თუ რომელიმე მასწავლებელს რაიმე გაუკეთებია ამ მხრივ, ერთი პირველთაგანი **ალექსანდრე ბუჭუას ძე მგელაძეა**, რომელმაც ორმოცი წელი ებრძოლა ამ საბიელზე ქვეყნის უკუღმართობას.

ღარიბი გლეხის ოჯახიდან გამოსული – წვითა და დაგვით აღზრდილი 20 წლის ალექსანდრე – გორის სამასწავლებლო სემინარია დამთავრებული, ღრმათ დარწმუნებული, რომ მასწავლებლობა ვერ გაუძლებდა კუჭს, 1885 წელს მასწავლებლის ემბაზში ინათლება სოფ. ვაბზუში (გურია).

აქედგან ოთხი წლის შემდეგ ხვარბეთში (გურია) გადადის და უკანასკნელიდან კი თავისივე სოფელ ბახვში (გურია) იმ სკოლაში, სადაც მან მიიღო პირველ დაწყებითი სწავლა. ამ დროიდან იწყება გურიის მასწავლებლობის პოლიტიკურ საქმიანობაში ჩაბმა და ალექსანდრეც მათ შორის ერთი პირველთაგანი ხდება. ალექსანდრე თავიდანვე რევოლუციონერი იყო სულით და ამას კარგად ხედავდნენ რა მაშინდელი შავრაზმელი დირექტორ-ინსპექტორები, არ აჩერებდნენ ერთ ადგილს და გადაყავ-გადმოყავდათ.

ამ მიზეზით მოაცილეს ის გურიას და „მოსარჯულებლად“ აჭარაში სოფ. ხულოში გადაიყვანეს, სადაც ის იმავე სიყვარულით დაეწაფა ფუხარა ხალხის გათვინოებისკენ. მაგრამ ვერც აქ დაიმაღლა მისი „არასაიმედო“ საქმიანობა და გამოაძევეს კიდევ აქედან, საიდანაც ის გადმოვიდა ქალაქ ბათუმში, დაიწყო მაცადინობა კერძო მოწაფეებთან და იმავე დროს საკვირაო სკოლაში მუშებთან. ამ დროს უკვე ანთებული იყო რევოლუციონური ჩირაღდანი და ალექსანდრეც საკვირაო სკოლაში მუშებს აქეთკენ მოუწოდებს. 1903 წლიდან ალექსანდრე ბათუმში ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების სკოლაში იკიდებდა ფეხს. ეს სკოლა მაშინ ბინა და თავშესაფარი იყო ყველა რევოლუციონერთა და პოლიტიკურათ ღვენილთა. ამ სკოლაში წყდებოდა ყველა საკითხი, რომელიც ეხებო-

და რევოლუციის შემზადებას. აქ იმართებოდა ფარული სხდომები პოლიტიკურ მოღვაწეთა – მაშინ მესამე დასეულთა. აქ იწერებოდა ფურცლები და დაბეჭდვის შემდეგ აქედანვე ვრცელდებოდა საკვირაო სკოლაში თავმოყრილ მუშების ხელით. აქ გამოტანილი დადგენილებები სწრაფად ვრცელდებოდა ქარხნის მუშებში. გურიის მოძრაობის პირველ ხანებში ბათუმი უხელმძღვანელებდა და მისი შტაბი სწორედ ეს სკოლა იყო. დღესაც ცოცხალნი არიან აქ გამობრძმედილი პოლიტიკური მუშაკნი. ბევრი მათგანი დღეს ხელისუფლების მეთაური არიან. ვლადპარაკობთ რა სკოლაზე, მხედველობაში გვყავს ამ სკოლის მასწავლებელი ალექსანდრე მგელაძე, რომელიც ერთი თვალსაჩინო მუშაკთაგანი იყო მუშათა მოძრაობაში. რა ერთი და ორი საპასუხისმგებლო და იმავე დროს საშიში მინდობილობა აუღია მას თავზე მაშინ, და მთავრობის შეუმჩნეველად ბრწყინვალედ დაუგვირგვინებია. 26 წელია, რაც ალექსანდრე მგელაძე აჭარისტანში მასწავლებლობს. აქედან 22 წელი ის ამ სკოლაშია; დღესაც იქ განაგრძობს ეს მუშაკი ამ წმინდა საქმეს. დღეს ის გამგეა ამ სკოლის. თუმცა მოხუცებამ მაგრად შეიჭრა მასში, მაგრამ სიყვარული და გული ამ საქმისადმი დღესაც ახალგაზრდული აქვს. ალექსანდრე მგელაძე ყველა ამასთან ერთად ერთი ლიტერატორთაგანიც არის და მის კალმოსნობასაც საკმაო სტაჟი აქვს. მუდმივი თანამშრომელი გახეთ „ცნობის ფურცლისა“, „ივერიის“, „ბათუმის გაზეთის“ და დღიდან დაარსებისა „მშაქის მათრახის“, სადაც მან სახელი მოიხვეჭა როგორც მახვილმა და მოსწრებულმა იუმორისტმა აღ. ბლიკვაძის ფსევდონიმით. წელს 40 წელი – შესრულდა, რაც ის პედაგოგიურ-ასპარეზზე მოღვაწეობს. ქედან უმეტესი დრო აჭარისტანში მუშაობას ეკუთვნის. დღეს ის უკვე ჭადართაა მოსილი, ძალზე მოქანცული, ნივთიერადაც ხელმოკლე, წლებიც აღარ უჯერებს და მადლიერი მშრომელი აჭარისტანი ნიშნათ მადლობისა და ღრმა პატივისცემისა მას 40 წლის მოღვაწეობის იუბილეს უმართავს. მასწავლებლის იუბილე აჭარისტანში პირველია და ეს ბედნიერება ალექსანდრე მგელაძეს ხვდა წილათ, რაც მან ღირსეულადაც დაიმსახურა და ვფიქრობთ თქვენც გამოემხაურებით ძვირფასო ამხანაგებო ამ – დღის აღნიშვნას და მით ნივთიერათ თუ მორალურათ თავის წვლილს შეიტანთ ნივთიერათ ღარიბ, მაგრამ ზნეობით მაღალ ჭადარა მასწავლებლის სახალხო ზეიმში. იუბილე გაიმართება ქალაქ ბათუმში (აკადემიური თეატრი) ამა 1925 წლის ივნისის 7-ს, დღითი კვირას. ყოველ გვარ მიძღვნას და მილოცვას მიიღებს საიუბილეო კომიტეტი.

საიუბილეო კომიტეტის თავმჯდომარე აჭარისტანის განათლების
სახალხო კომისარი

სულეიმან ვარშანიძე.

თავმჯდომარის ამხანაგი განათლების მუშაკთა კავშირის
პას. მგ. მდივანი

ვ. ტორჩინავა

კომიტეტის წევრნი:

ვ. იმედაძე
ს. ხვედელიძე
დ. ქუთათელაძე
გ. სულუხია
გრ. გორგაძე
დ. დიასამიძე
ვ. პავშინსკი
თ. სიხარულიძე
სელ. ლორთქიფანიძე
ნ. ჯაყელი
დ. კეკერაძე
ე. გომანი
ილ. ჟღენტი
ირ. ღლონტი
მ. ფრიდმანი
ლ. შენგელია
ს. ბულკა
ხ. ჯეგდექ-ზადე
ი. კანონიდი
ა. ბუიკიანი

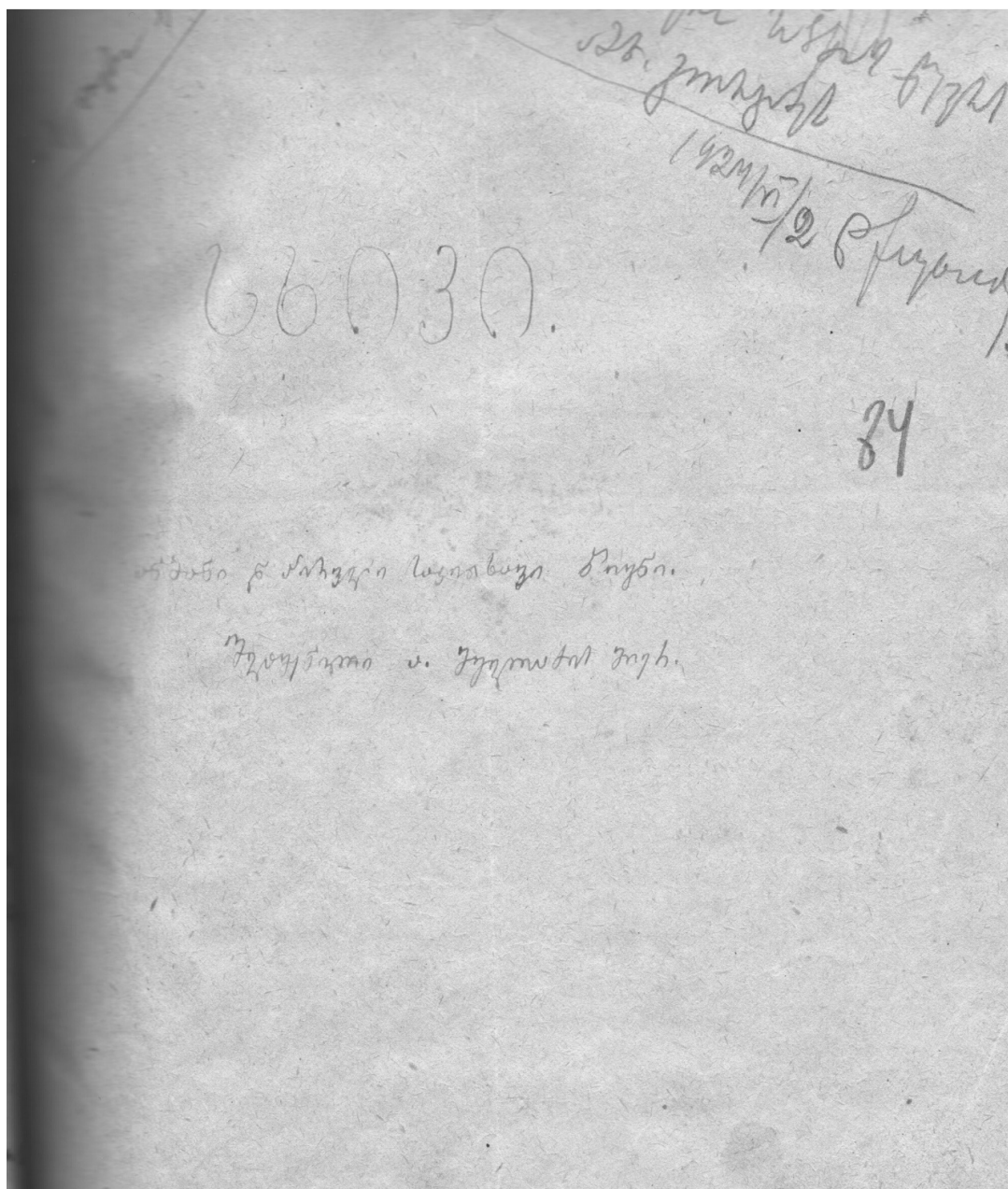
კომიტეტის მდივანი: რ. ჭანტურია”

ასს ცსა, ფონდი რ-5, აღწერა 1, საქმე 31. ფურც. 4-5.

გთავაზობთ რამოდენიმე გვერდს ალექსანდრე მგელაძის მიერ შედგუ-
ნილი წიგნიდან

„სხივი“

ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი

მეხუთე აბაზიძე

(დოკუმენტი მოგვაწოდა ელგუჯა ჩაგანავამ)

სამუსლიმანო საქართველოს საკითხი ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხთაგანია მთელი საქართველოსათვის. ჩვენ ხშირად ვწერთ, ბევრს ვლაპარაკობთ და თეორიულად კარგად ვაფასებთ სამუსლიმანო საქართველოს მნიშვნელობას, საქართველოს როგორც ძველს, ისე მომდევნო ისტორიაში; უნდა ვიცოდეთ, რომ ჩვენი ქვეყნის არც ერთ კუთხეს იმდენი ზიანი, იმდენი გაჭირვება, უბედურება არ განუცდია, რამდენიც სამუსლიმანო საქართველოს.

ჩვენ ხშირად ვიმეორებთ ხოლმე: - მთელი საქართველო რა არის, თუმცა ის სხეულს ჩამოსტრით ჩვენი ისტორიისა და კულტურის ისეთ აკვანს, როგორიც სამუსლიმანო საქართველოა, მაგრამ განა კიდევ უფრო მეტი უფლებით, კიდევ მეტი სიმართლით არ შეუძლიან სთქვან თვით სამუსლიმანო საქართველოს მოღვაწეებმა: - რაა სამუსლიმანო საქართველო, თუ მას ჩამოსტრით და ჩამოაცლით არტაანს, ოლთისს და მთელს ართვინის ოლქს?

ჩვენს ხელში სამუსლიმანო საქართველო დაქუცმაცდა, დაღარიბდა, დაკნინდა. ჩვენი დამოკიდებულება სამუსლიმანო საქართველოსადმი მუდამ სიტყვიერი იყო, ზერელე, არაპრაქტიკული და ფიქტიური. ჩვენ უნდა შევიგნოთ ჩვენი ნაკლი, ჩვენი შეცდომანი და შევეცადოთ მის გამოსწორებას.

სამუსლიმანო საქართველოს ხალხის პოლიტიკურს გამოფხიზლებაშიაც ჩვენ სრული უნიჭობა გამოვიჩინეთ. ჩვენ თავის დროზე ვერ მოვახერხეთ მუსლიმანი ქართველობის გულის გახსნა და სარეკლუციო ბრძოლების ბრწყინვალე სხივებით იმ გულის გათბობა და განათება. ჩვენ ვერ ჩავიბით მუსლიმანთა მასსა ჩვენს საერთო საქმეებში და გზა მივეცით ყველა ვიგინდარას თავისუფალი მუშაობისათვის ყოველ ავანტიურის სასარგებლოდ.

მხოლოდ ჩვენს პოლიტიკურს სიბეცეს, ჩვენს ორჭოფულს და შეიძლება არაგულწრფელ მუშაობის შედეგს მიეწერება ის ფაქტი, რომ სამუსლიმანო საქართველო და მისი მოღვაწეები ჩვენ მუდამ გვესახებოდნენ რაღაც იდუმალების ქვეშე, ეჭვებით, შეჭმუნულნი შუბლით. . .

ჩვენ გვჭირდებოდა მტკიცე მეზობლები, როგორც სამუსლიმანო საქართველოს მთლიანობისა, ისე მტკიცე სამუსლიმანო საქართველოს მთლიანობისა, ისე მტკიცე მეზობლი მისი დასაკავშირებლად დედა საქართველოსთან. ჩვენ გვინდოდა გულწრფელი, უანგარო, პირდაპირი ცხოვრებით აღზრდილი და ცოდნით გამსჭვალული მოღვაწეები, მაგრამ ჩვენს წინაშე ცხადდებოდნენ ორგულნი, გარეწარნი, ერთ ჯიბეში სამი სახის თამასუქების მატარებელნი.

ჩვენ ამას დღესაც იმიტომ ვიგონებთ, რომ დღესაც სამუსლიმანო საქართველოს მთლიანობა ჩვენგან მოითხოვს არაჩვეულებრივ ენერგიას, საქმიანობას, დაკვირვებას და იმ ძალების დაგროვებას, რომელნიც გამობრძმედლიან საქართველოსათვის, სამუსლიმანო ქვეყნის აღდგენის საქმეში.

დღეს ჩვენ გვმართებს ბევრი მუშაობა ამ ასპარეზზე. ძალები, რომელნიც დაეჩვივნენ სამუსლიმანო საქართველო ტკივილს, საჭრებით დატკობას, კიდევ არ ისვენებენ, ცდილობენ სჭრან და სჩეხონ სამუსლიმანო საქართველო.

ჩვენ იმედს გამოვთქვამთ, რომ ამიერიდან ამ მიზანს ვეღარ შესძლებენ ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეები, ვერ შესძლებენ იმიტომ, რომ ჩვენს სამუსლიმანო საქართველოს ხალხში გაღვივებულია ღრმა სიყვარული ახალი ცხოვრებისადმი; იმიტომ, რომ თუ ჩვენი მოძმეებისათვის წყვედიადით ჩაიარა 1905 წლის მოძრაობა, აგრეთვე, 1917 წლის რევოლუცია, ჩვენ თამამად შეგვიძლიან აღვუნუსხოთ, რომ საგრძნობლად რევოლუციონური მოძრაობის შინაარსი და მნიშვნელობა გამოისახა მხოლოდ ფუხარა მეჯლისის დაარსების შემდეგ; მას შემდეგ, რაც სამუსლიმანო საქართველოს სცენაზე გამოგვეცხადნენ სრულიად ახალი მუშაკნი, ახალი ძალები, მუდამ დაბეჩავებული და სიბნელეში მყოფი მასსიდან.

თუ ჩვენ წმინდა ეროვნული გზით მივდიოდით სამუსლიმანო საქართველოში და იგი გზა განვასახიერეთ ჩხიკვისშვილის პოლიტიკაში, რომელმაც უდიდესი ზიანი მიაყენა სამშობლოს საკითხს, საბჭოთა საქართველოში, როცა იგი კუთხე აივსო საეჭვო პირებით, როცა სისტემატიური არასასურველი ექსცესები გახშირდნენ და გამრავლდნენ; დღეს ჩვენ უნდა მივიდეთ აგრეთვე რევოლუციონური პოლიტიკის წარმოებითაც, სრული სოციალური ტეხის ხაზი აღუსახოთ, როგორც დემარკაცია სამუსლიმანო საქართველოს და ანგორას შორის.

ნიშნებია, რომ არ გზით ბევრის გაკეთება შეიძლება. ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ახალი პოლიტიკით არათუ გავსწმენდით დაქუცმაცებულ სამუსლიმანო საქართველოს ატმოსფეროს, არამედ, რაც უმათავრესია, ჩვენ საძირკველს ჩაეუყრით სამუსლიმანო საქართველოს გამთელებას, აღდგენას და მის მტკიცე კავშირს დედა საქართველოსთან,

აი, რა არის ჩვენი გულის საგანძური სამუსლიმანო საქართველოს საკითხში. ჩვენს დედაქალაქში დღეს ცხოვრობს მუსლუმანი ქართველი, როგორც ჯიდა. იგი სრული გამოკვეთაა საქართველოს მთელი კულტურის. ვინ არ იცნობს ამ დიდ ქართველს?:

- როგორც მწერალს!
- როგორც ორატორს!
- როგორც სამუსლიმანო საქართველოს განმათავისუფლებელი კომიტეტის თავმჯდომარეს!
- როგორც ქმალისტების ტუსადს საქართველოს ერთგულებისათვის!
- როგორც, ყველაზე უანგარო და უმწიკვლო ადამიანს მთელს საქართველოს!

მემედ აბაშიძე!

ჩვენ არ გვყავს არც ერთი პიროვნება ესოდენ მტკიცე და ურყევი მებრძოლი სამუსლიმანო საქართველოს აღდგენისა, მთლიანობისა, საქართველოსთან დაკავშირებისა.

ჩვენი მეღანი ამოიწურა საქართველოს მეგობართა და საქართველოს ჭეშმარიტ შვილთა ძიებაში და სამუსლიმანო საქართველოს წიაღში პირველი მოქალაქე მემედ აბაშიძეა.

მემედ აბაშიძე ფუძეა, სიმბოლოა სამუსლიმანო საქართველოს საქმეებისა. ჩვენ გვინდა „მემედები“ გვეყავდნენ სამუსლიმანო საქართველოში. ჩვენ მას ვენდობით, მას ყველა ენდობა, ვისაც სწამს და უყვარს საქართველო.

სამუსლიმანო საქართველოს საქმეები საიმედო ძალთა ხელში იქნება, თუ იქ „მემედია“ მომუშავედ.

იგი არც ფედერალისტია, არც მენშევიკი, არც ბოლშევიკი: - იგი ქართველია მხოლოდ, რომელიც საქართველოს გამაგრებისათვის საოცარის ნიჭით და დაკვირვებით განზე სტოვებს სოციალ მომენტს.

თუ სოციალი მომენტი არის მომენტი სიღარიბის, ფუხარობის, უძლურთა და ბოგანოთა დახმარების, თუ სოციალ მომენტში პატიოსან სიტყვას მივიჩნევთ, ამხანაგის ნდობას, ბრძოლას, საერთო საქმეების გაკეთებას, - მაშინ მემედ აბაშიძე არა მარტო პირველი მოქალაქეა სამუსლიმანო საქართველოსი, არამედ იგი პირველი სოციალისტიც არის აღნუსხული საქართველოსი.

მემედი დღეს თბილისის სტუმარია, საჭიროა იგი ბათუმის მასპინძელი იყოს; დღეს მემედი ისვენებს დედაქალაქში, საჭიროა იგი არ ისვენებდეს ქობულეთ-ხულოს მიდამოებში და იბრძოდეს იმ სამარადისო საქმისათვის, რისთვისაც ოცნებობს და იბრძვის ყოველი ქართველი.

თედო ღლონტი

გაზეთი „ტრიბუნა“, 1922 წ. №127, გვ.1-2

ს.რ.კ. მთავრობის მოქმედებანი და განკარგულებანი

დ ა დ გ ე ნ ი ლ ე ბ ა

(საარქივო დოკუმენტები მოგვაწოდა მაია რურუამ)

ს.ს.რ. კავშირის ცენტრალურ აღმასრულებელი კომიტეტისა და სახალხო კომისართა საბჭოსი. –

გადასახადებზე, რომლებიც იკრიბება შინსახკომისარიატის ორგანოების მიერ, საერთო მოქალაქობრივი საზღვარგარეთელ პასპორტების გაცემისათვის ს.ს.რ. კავშირში შემოსვლისა და ს.ს.რ. კავშირიდან გასვლისა და უცხოელებისათვის საცხოვრებელ საბუთების გაცემისათვის.

ს.ს.რ. კავშირის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი და სახალხო კომისართა საბჭო ადგენს:

1. ყველა მოქალაქეებს ს.ს.რ.კ. და მათ მზრუნველობის ქვეშ მყოფ მათ ოჯახის წევრებსა, საერთო მოქალაქობრივი საზღვარგარეთელ პასპორტების გაცემისათვის გადახდებთ 200 მანეთი, გარდა მოქალაქეებისა მე-2 მუხლში ნახსენებისა.

2. იმ მოქალაქეებს ს.ს.რ.კ. რომლებიც ცხოვრობენ არა შრომის შემოსავლით და აგრეთვე მათი მზრუნველობის ქვეშ მყოფ მისი ოჯახის წევრები, საერთო მოქალაქობრივი საზღვარგარეთელ პასპორტების გაცემისათვის გადაეხდებთ 300 მანეთი.

3. გაცემულ მოქალაქობრივ საზღვარგარეთელ პასპორტში რაიმე ცვლილებების შეტანისათვის გადაეხდებთ: 1 მუხლში ნახსენები პირებს 10 მანეთი, მე-2 მუხლში ნახსენებ პირებს 30 მანეთი.

4. მცხოვრებლები სანაპირო ზოლში საზღვარზე ერთხელ გადასვლის ან გადამგზავრების ნებართვის მიცემისათვის გადახდებთ: ა/1 მუხლში ნახსენებ მოქალაქეს 50 კაპიკი; ბ/ მე-2 მუხლში ნახსენებ მოქ. 2 მანეთი.

5. მცხოვრებლებს სანაპირო ზოლში საზღვარზე მრავალჯერ გადასვლის ან გადამგზავრების ნებართვის 3 თვის ვადით მიცემისათვის გადაეხდებთ: ა/ 1 მუხლში ნახსენებ მოქ. 50 კაპ. ბ/ მე-2 მუხლში ნახსენებ მოქ. 15 მანეთი.

6. უცხოელ პასპირტს ს.ს.რ. კავშირიდან გასვლის ვიზისათვის გადაიხდება 5 მანეთი.

7. უცხოელ პასპორტს ერთი და იმავე დროს ს.ს.რ. კავშირიდან გასვლის და უკან შემოსვლის ვიზისათვის გადახდება 10 მანეთი.

8. უცხოელ პასპორტი მრავალჯერ ვადა გასვლისათვის საზღვარზე ვიზის გასაკეთებლად გადახდება 30 მანეთი.

9. უცხოელებს ს.ს.რ.კ. ფარგლებში, საცხოვრებელ საბუთად გაცემის ვადის გაგრძელებისათვის, მიუხედავად ვადისა, აგრეთ უცხოელ პასპორტების რეგისტრაციისათვის გადახდებათ 5 მანეთი.

10. საერთო მოქალაქობრივი საზღვარგარეთელ პასპორტის გაცემის გადასახადი იხდევინება განაცხადების პასპორტის მიცემაზე, შემოტანის დროს და უარის შემთხვევაში უბრუნდება გადასახადიდან 10% დაკავებით.

11. საზღვარგარეთ პასპორტით ან ვიზით უსარგებლობის გამო საპასპორტო გადასახადი ან ვიზის მისაღებათ თანხა დაბრუნებული იქნება.

12. ამა დადგენილებაში გათვალისწინებულ გადასახადები იკრიბება კავშირის რესპუბლიკების შინსახკომისარიატების მიერ და ამავე შინსახკომისარიატის დაგვლებით ადგილობრივი ორგანოების მიერ.

13. ამ დადგენილებით გათვალისწინებულ გადასახადებიდან ღარიბ მოქალაქეების განთავისუფლება ხდება ს.ს.რ. კავშირის ფინსახკომისარიატის მიერ შემოღებული წესით.

14. უცხოელთა საქმეების სახკომისარიატს ს.ს.რ. კავშირის ფინსახკომისარიატთან შეთანხმებით ნება ეძლევა უცხოელ პასპორტზე ვიზის დადების უცხოელებზე საცხოვრებელ საბუთების გაცემის – გადასახადის რაოდენობის შეცვლა.

15. თანახმად ამ დადგენილების გადახდევინებული ფულები შეტანილი უნდა იქნეს საღაროში და ჩარიცხული შინსახკომისარიატის შემოსავალში.

16. საერთო მოქალაქეობრივი საზღვარგარეთელ პასპორტების, ნებართვების, ვიზების ანუ უცხოელებისათვის საცხოვრებელ საბუთების გაცემის დროს სათანადო გადასახადების ჯამზე დაერიცხება 10%, რომელი ფული გადაეცემა სათანადო კავშირის რესპუბლიკის წითელ ჯვრის ან საზოგადოების შემოსავალში.

17. ინსტრუქციას ამ დადგენილების ცხოვრებაში გასატარებლად იძლევა ს.ს.რ. კავშირის ფინსახკომისარიატის მიერ კავშირი რესპუბლიკების წარმომადგენელთან შეთანხმებით.

ს.ს.რ. კავშირის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის
თავმჯდომარე – მ. კალინინი

ს.ს.რ. კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარე –
ა. რიკოვი

ს.ს.რ. კავშირის ცენტრალმასკომის მდივანი – ა. ენუქიძე

სწორია / შინსახკომისარიატის საგ. ნაწილის გამგე – ნ. მახარაძე

ასს ცსა, ფონდი რ-75, აღწერა 1, საქმე 22

ასევე, გაზ. „იზვესტია“ 7 აპრილიდან, 1926 წელს №79

ცირკულარი №4
ა.ა.ს.ს.რ. შინაგან საქმეთა სახკომისარიატის
„25“ მაისი 1926 წ. ქ. ბათუმი

ა.ა.ს.ს.რ. ყველა სამაზრო და სათემო აღმასკომის თავმჯდომარეებს, ქალაქ ბათუმის და მისი მაზრის აღმასკომის თავმჯდომარეს და ქალაქ ბათუმის და სამაზრო მილიციის ყველა უფროსებს. –

ნარკვევების (მოწმობების) გაცემის შესახებ იმ პირთათვის, რომლებიც აჭარისტანში სცხოვრობენ და თავის თავს უცხოეთის მოქალაქეს უწოდებენ.

ვინაიდან უცხოეთის მოქალაქეთა მიერ შინსახკომისარიატისადმი წარმოდგენილი ნარკვევები და მოწმობები, რომლებით ადმინისტრაციული ორგანოები ადასტურებენ დაინტერესებულ პირთა უცხოეთის ქვეშევრდომობას, უმეტეს შემთხვევებში არ არიან წესიერად შეყენებული და არ ამართლებენ დანიშნულების, - შინაგან საქმეთა სახკომისარიატს საჭიროთ მიაჩნია გაგიმარტოთ, რომ უცხოეთის ქვეშევრდომების გამორკვევა ამა თუ იმ მოქალაქესი და იმ საგანზედ მოწმობების გაცემა შინსახკომისარიატის მოვალეობაშია. ამიტომ გეძლევათ წინადადება მიიღოთ სახელმძღვანელოთ და სისწორით შესასრულებლად შემდეგი:

1. არავითარი პირადობის მოწმობები იმ პირთათვის, რომელნიც თავის თავს უცხოეთის ქვეშევრდომს უწოდებენ არ უნდა იყოს გაცემული საცხოვრებლად თქვენ მიერ;
2. იმ შემთხვევაში, თუ ის პირნი, რომელნიც თავის უცხოელად ამცხადებენ, მიმართავენ ადმინისტრაციულ ორგანოებს თხოვნით მათთვის მოწმობების გაცემის შესახებ, - ადმინისტრაციულმა ორგანოებმა სისწორით უნდა შეაყენონ მათზე ცნობები მათ ნაცნობ პირთა დაკითხვით და დაკითხვის ოქმის შედგენით, რის შემდეგ გასცენ ნარკვევები და არა მოწმობა უკანასკნელებს ქვემო აღნიშნული ფორმით;

პირადობის მოწმობათ არ ჩაითვლება

ნარკვევი:

გაცემულია ესე / აღმასკომის ან მილიციის სამმართველოს დასახელება / მოქ.

რომელმაც განაცხადა, რომ ის არის ქვეშევრდომი

/უცხოეთის სახელმწიფოს დასახელება/ მას შინა, რომ აღნიშნული მოქ. სცხოვრობს / სწორი მისამართი: სოფლის / ქალაქის დასახელება / 19 წთ თვით რიცხვიდან და ეწევა / უნდა აღინიშნოს მისი საქმიანობა/.

ნარკვევი ესე გაცემულია აჭარისტანის შინსახკომისარიათში წარსადგენათ, რაც დასტურდება ხელის მოწერით და სათანადო ბეჭდის დასმით. –

ხელწერები და ბეჭედი

3. ზემოაღნიშნულ პარაგრაფში მოყვანილი ნარკვევების გაცემა დაიშვება ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა მთხოვნელს, რომელიც თავის თავს უცხოელად აცხადებს, სურს საბჭოთა მოქალაქეობის მიღება, შინსახკომისარიატში აღრიცხვაში გატარებას, როგორც უცხოელს ან განცხადების მიცემა საზღვარგარეთ წასასვლელ ვიზის / ნებართვა / მისაღებათ.

შენიშვნა: ქალაქ ბათუმში უცხოელთათვის, რომლებმაც განცხადება შეიტანა ვიზის მისაღებად ნარკვევი შეიძლება გაცემულ იქნეს სახლების მმართველობიდან, საბინაო ამხანაგობიდან ხოლო ეს ნარკვევი შემოწმებულ უნდა იქნეს სათანადო სარაინდო მილიციის სამმართველოს მიერ.

4. თანამდებობის პირი, რომელნიც ამ ცირკულიარით განკარგულუბას დაარღვევენ მიეცემა პასუხისგებაში სასამართლოს წესით. –

დედანს ხელს აწერენ – შინაგან საქმეთა სახკომისარი – ბრეგვაძე
საქმეთა მმართველი – ასათიანი – და საგარეო

ნაწ. გამგე

– ისაღჩენკო.

დედანთან სწორია / საგარეო ნაწ. გამგე . . .

ცირკულიარი № 7
23 სექტემბერი, 1926 წელი. ქ. ბათომი. –

ა.ა.ს.ს.რ. შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატისა. –

აჭარისტანის ყველა მაზრადმასკომებს, თემადმასკომების თავმჯდომარეებთ, მაზრების მილუფროსებთ და მისი მაზრის აღმასრულებელი კომიტეტის ადმინისტრაციულ განყოფილების უფროსს. –

იმ პირთათვის, რომელნიც თავის თავს უცხოელის სახელმწიფოების ქვეშევრდომებს უწოდებენ ნარკვევების გაცემის წესის შესახებ.

დამატებით თავის ცირკულიარისა №4-ისა ა/წ. 25 მაისის თარიღით შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატი წინადადებას იძლევა მიღებულ იქნას სახელმწიფოებრივად შემდეგი:

1. ყოველივე ნარკვევები და მოწმობები უცხოეთის სახელმწიფოთა ქვეშევრდომთათვის გაიცემა მხოლოდ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ნებართვით. –
2. იმ შემთხვევაში თუ უცხოეთის მოქალაქენი მიმართავენ ადმინისტრაციულ ორგანოებს თხოვნით ამ საგანზედ, უნდა მოხედეს გამოკვლევა და ოქმი სათანადო მასალებით განცხადებითურთ უნდა წარედგინოს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატს განკარგულებისათვის და მხოლოდ ნებართვის მიღების შემდეგ უნდა გაიცეს ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ სათანადო ნარკვევები. –
3. იმ შემთხვევაში, თუ უცხოელები მიმართავენ თხოვნით ადმინისტრაციულ ორგანოებს საბჭოთა ქვეშევრდომობის მიღების შესახებ – უკანასკნელნი ვალდებული არიან განუმარტონ უცხოელებს, რომ განცხადებები საბჭოთა მოქალაქეობის მიღების შესახებ მიიღება შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატში და სათანადო ნარკვევები ამის შესახებ საჭირო არ არის. –
4. იმ შემთხვევაში თუ უცხოელები, რომელთაც არავითარი დოკუმენტები, თავის პირადობის დასამტკიცებლად არ გააჩნიათ, მიმართავენ ადმინისტრაციულ ორგანოებს ამ საგნისათვის, ადმინისტრაციულმა ორგანოებმა ამ უცხოელებს უნდა განუმარტონ, რომ ისინი ვალდებული არიან ამისათვის მიმართონ სათანადო საკონსულოს, ოსმალეებმა – ოსმალეთის საკონსულოს, ბათომში და სპარსელებმა – სპარსეთის საკონსულოს ბათომში. –
5. ამ ცირკულიარში აღნიშნულ წესების დარღვევის პასუხისმგებელნი არიან თავმჯდომარეები სამაზრო და სათემო აღმასკომებისა და ქალაქის რაიონების და მაზრის მილუფროსები. –

ედანს ხელს აწერენ – შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი – ბრეგაძე
რესპუბლიკის მილიციის უფროსი – გოგიტიძე და
საგარეო

განყ. გამგე – ისაძენკო

დედანთან სწორია

ასს ცსა, ფონდი რ-75, აღწ. 1, საქმე 22. ფურც. 11-13

ჩვენო ავტორები:

1. **ელგუჯა ჩაგანავა** – აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს აპარატის უფროსი;
2. **ნინო გოგიტიძე** - აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი;
3. **ნატო ქიქავა** – აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი;
4. **ნინო ოქროსცვარიძე** – ილიას უნივერსიტეტის ისტორიის დოქტორი;
5. **მზია სურმანიძე** – აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი;
6. **მაია რურუა** – აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს განყოფილების უფროსი;
7. **ეთერ მიქელაძე** - აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი;
8. **ნაზი ნაგერვაძე** - აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი;
9. **ფრიდონ ქარდავა** - აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს მთავარი სპეციალისტი;
10. **მაკა აღბაგაჩივა** – პეტრე დიდის სახელობის ანთროპოლოგიის და ეთნოგრაფიის მუზეუმის კავკასიის ეთნოგრაფიის განყოფილების უფროსის მოადგილე, ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი;
11. **თამაზ ფუტყარაძე** – აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს განყოფილების უფროსი; ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი;
12. **ქეთევან ფუტყარაძე** – ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი;
13. **რამაზ სურმანიძე** – პროფესორი; მედიცინის დოქტორი;
14. **ოთარ გოგოლიშვილი** – ხარიტონ ახვლედიანის მუზეუმი; ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი.

OUR AUTHORS:

1. **Elguja Chaganava** – head of office of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration;
2. **Nino Gogitidze** - main specialist of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration;
3. **Nato Kikava** – main specialist of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration;
4. **Nino Okrostsvaridze** – PhD in history of Ilia University;
5. **Mzia Surmanidze** - main specialist of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration;
6. **Maia Rurua** - Head of department of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration;
7. **Eter Mikeladze** - main specialist of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration;
8. **Nazi Nagervadze** - main specialist of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration;
9. **Fridon Kardava** - main specialist of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration;
10. **Makka Albagachieva** – Museum of Anthropology and Ethnography, deputy manager of department of ethnographies of the Caucasus, candidate of historical science;
11. **Tamaz Phutkaradze** – Head of department of Sub-department of Ajara Autonomous Republic Government – Archives Administration; professor of Shota Rustaveli State University;
12. **Ketevan Phutkaradze** – PhD student of Shota Rustaveli State University;
13. **Ramaz Surmanidze** – professor; MD;
14. **Otar Gogolishvili** – director of Khariton Akhvlediani Museum; professor of Shota Rustaveli State University.

ელგუჯა ჩაგანავა/ნატო ქიქავა/ეთერ მიქელაძე - აჭარის არ მთავრობის საქვეუწყებო დაწესებულება საარქივო სამმართველოს და ტერიტორიული ორგანო არქივების მიერ 2016 წელს გაწეული მუშაობის ანგარიში	3
ნინო გოგიტიძე - ბათუმის ფოსტა - ტელეგრაფის კანტორა (საარქივო სამმართველოში დაცული დოკუმენტების მიხედვით, ფონდი ი-37-ის მიმოხილვა)	15
ნინო ოქროსცვარიძე - ეთნიკური იდენტობის გამომხატველი ტერმინები არტანუჯის ცნობიერებაში	21
მზია სურამანიძე - ბათუმის პუშკინის ვაჟთა სასწავლებელი (საარქივო სამმართველოში დაცული დოკუმენტების მიხედვით)	30
ფრიდონ ქარდავა - კრწანისის ველი და თებერვალი	34
თამაზ ფუტყარაძე/ქეთევან ფუტყარაძე - თონე//თანდური და კერა არტანის ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით	40
რამაზ სურამანიძე - გვარიშვილი და დადგენილი	51
ოთარ გოგოლიშვილი - დიდი სახელმწიფოების ბათუმის ოლქით დაინტერესება პირველი მოსფლიო ომის წინ.....	57
რეცენზია: თამაზ ფუტყარაძე - საქართველოს ოკუპაცია, ბოლსევიკური ინტერპრეტაციები (1921)	60
Макка Албогачиева – Грузины	62
ფოლიანტები	68
ბეელი აფიშა	72
ქორონიკონი	74
საარქივო დოკუმენტები	77
ჩვენი ავტორები	96

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge; universal505@ymail.com